

OPONENTSKÝ POSUDOK NA HABILITAČNÚ PRÁCU

Odbor: 2.2.5 Filmové umenie a multimédiá
Autor: PhDr. Mgr. art. Pavol Korec, ArtD
Názov práce: *Exponáty alebo príbehy z kaštieľa* (dlhometrážny dokumentárny film, 2013)
Čakáreň (dlhometrážny dokumentárny film, 2015)
Oponent: Prof. Martin Šulík

Pavol Korec patrí k osamelým bežcom slovenskej kinematografie. Jeho cesta je odlišná od snažení strednej generácie dokumentaristov, z ktorých mnohí v posledných rokoch vstúpili aj do hranej tvorby (Vojtek, Lehotský, Škop, Ostrochovský) i od prác mladších režisérov, ktorí sa pokúšajú pritiahnúť do kín divákov žánrovými filmami (Karásek, Kollár, Csudai). Je iný ako boli jeho generační súputníci, ktorí sa postupne z našej kinematografie vytratili (Petrenko, Semjan). Korcove habilitačné práce - *Exponáty alebo príbehy z kaštieľa* aj *Čakáreň* - tvoria v jeho filmografii samostatnú líniu a môžeme ich vnímať ako filmy-eseje, ktoré sa snažia zachytiť existenciálnu situáciu človeka v súčasnom svete. K týmto prácam môžeme priradiť aj jeho filmovú úvahu o mravných rozporoch súčasnosti *Desatoro* z roku 2009.

Špeciálne *Desatoro* a *Čakáreň* dokumentujú autorove špecifické vnímanie filmu ako prostriedku na skúmanie spoločnosti i pocitového sveta človeka. Tvorivo nadväzujú na tendencie z šesťdesiatych rokov minulého storočia, kedy sa na film nazeralo ako na špecifický spôsob uvažovania - ak chcete filozofovania - prostredníctvom obrazov. Jean Luc Godard o tom povedal: „*Réžia je ako moderná filozofia. Dajme tomu Husserl alebo Merleau-Ponty. Nie sú tam na jednej strane slová a na druhej strane myslenie. Myslenie a potom slová. Jazyk nie je niečo samo o sebe, nie je to jednoduché prekladanie. A s réžiou je to rovnaké. Keď hovorím, že réžia nie je jazyk, chcem povedať, že je zároveň aj myslenie*“¹⁴¹.

Pavla Korca zaujíma mikrokozmos jeho súčasníkov, štatistických hrdinov dneška. V ich životoch, túžbach, snoch, ale i vzájomných vzťahoch sa pokúša zrkadliť širšie spoločenské súvislosti. Pokiaľ *Exponáty* majú charakter viac-menej tradičného dokumentárneho filmu, *Desatoro* a *Čakáreň* prekračujú hranice druhov, syntetizujú postupy dokumentu i hraného filmu, využívajú nehercov, pracujú s inscenovanými situáciami, vkladajú do reálnych udalostí hrané rekonštrukcie javov. Tento postup

dáva Korcovým prácam temer reportážnu autentickosť a zároveň mu umožňuje prekročiť popisnosť, zhutniť význam, preniknúť pod povrch vonkajšej skutočnosti.

V *Čakárni* Pavol Korec prostredníctvom príbehov siedmych hrdiniek (predstavujú sedem vekov ženy) otvára pred divákom základné otázky nášho bytia: Ako zmysluplne naplniť vymedzený čas našej existencie? Aký je charakter spoločnosti v ktorej žijeme? Aké hodnoty preferujeme v živote? Výber hrdiniek umožňuje na načrtnuté témy nazerať z rozličných uhlov pohľadu. Ženy sa líšia generačne, pochádzajú z rôznych sociálnych vrstiev, majú odlišnú životnú skúsenosť. To, čo ich spája sú prerušené rodinné väzby - väčšina z nich žije v neúplných rodinách alebo osamote. V ich osudoch sa zrkadlia problémy spoločnosti, ktorá sa sústredila na konzum, stráca citlivosť voči slabším, chorým aj osamelým a vytláča ich na okraj nášho záujmu. Autor spôsobom radenia miniportrétov konfrontuje prístup jednotlivých žien k životu. Niektoré z nich nemôžu či nedokážu prekročiť vlastné obmedzenia – mladá záškoláčka, gamblerka, matka autistického dievčaťa, iné sa snažia aktívne prekonávať prekážky, ktoré im bránia naplniť ich predstavu o živote – fotografka, tanečníčka, dobrovoľná sociálna pracovníčka. V štruktúre filmu Korec strieda obe významové polohy, a rozkrýva tak pred divákom rozmanité prístupy k životu. Napríklad môžeme porovnať ako sa s materstvom vyrovnala gamblerka (o dieťa sa stará cez telefón), ako matka autistického dievčaťa (stratila vlastné súkromie a obetovala sa pre dcéru), ako sociálna pracovníčka (má tesnejší vzťah s deťmi na rómskom sídlisku ako so svojím dospievajúcim synom.)

V *Čakárni* je divák postavený do pozície nestranného pozorovateľa. Režisér mu nevnucuje svoj pohľad, necháva mu priestor, aby do sveta jeho hrdiniek prenikol postupne vlastným hodnotením zachytených obrazov. Ženy pred kamerou svoj vnútorný stav väčšinou nepomenúvajú priamo. O ich pocitoch sa divák dozvedá z akoby mimochodom zachytených detailov - zo spôsobu akým sa mladá fotografka uprostred noci ukryje za okenice baru, v ktorom brigáduje, z nervózných gest gamblerky, ktorá čaká kým otvorí herňu, z pár uvoľnených tanečných krokov, ktoré spraví úradníčka na chodbe pred svojou kanceláriou, z rezignovaného výrazu, ktorý má fajčiaca matka autistického dievčaťa sediaca na schodišti paneláku.

Aj keď obrazová reč *Čakárne* pripomína viac dokument, celková štruktúra a kompozícia filmu smeruje k metafore a štylizácii. Zjednocujúcim priestorom, v ktorom sa pretínajú životy jednotlivých hrdiniek je hlavná stanica v Bratislave, miesto, kde akoby zastal čas a cestujúci majú chvíľku na bilancovanie života. Staničná hala sa vo vyvrcholení filmu – tanečnom flash mobe - stáva akýmsi metaforickým obrazom sveta,

v ktorom sa stretnú všetci hrdinovia, a okolo nich sa mihajú ďalší a ďalší ľudia, ďalšie osudy, ktoré čakajú na prerozprávanie.

Druhý predložený film *Exponáty alebo príbehy z kaštieľa* Pavla Korca zarezonoval nielen doma, ale aj v zahraničí. Bol priaznivo prijatý na festivaloch v Lagove, v Cieszyne, v Karlových Varoch, v Londýne i v Clevelande. Aj v tomto diele vidieť Korcov záujem o ľudí, ktorí sú slabí a zraniteľní, a ktorých spoločnosť ukryla za múry stupavského kaštieľa - do *Domova sociálnych služieb*. Výber účinkujúcich a štrukturovanie jednotlivých epizód vytvára model spoločnosti, v ktorom sa všetky jej problémy zjavujú v hyperbolizovanej podobe. Medzi pacientmi ústavu sú ľudia z rôznych sociálnych vrstiev a povolání: právnik, ktorý napísal niekoľko učebníc rímskeho práva, major československej armády, železničiar, manželia, o ktorých sa nemá kto postarať aj keď majú štyri deti, upratovačka z hotela, šofér-kamionista, autista so záujmom o literatúru, ale i vrah policajta - bývalý lešenár. Aj v tomto prostredí sa nájde fašista, ktorý na adresu svojho spolubývajúceho poznamená: *Takýmto by mali dať smrtiacu injekciu - načo je tu? Na nič!*

Autor odmieta na svojich hrdinov hľadieť s falošným sentimentom, fascinuje ho ich každodenný boj o ľudskú dôstojnosť, energia a chuť prekonať nepriaznivý osud. Pokúša sa divákovi ukázať nielen tragické momenty, ktoré radikálne zmenili ich život, ale hlavne chvíle ich ľudskej veľkosti, okamihy, v ktorých prekonali sami seba. Zaujíma ho jedinečnosť, originalita a neopakovateľnosť ich životov. Niektorí Korcovi hrdinovia nás prekvapia presnými pozorovaniami, schopnosťou pozrieť na svoj život z odstupu a zmyslom pre humor. Šofér, ktorý skončil na vozíku svoje športové aktivity vysvetľuje vetou: *Behám preto, aby som zomrel zdravý*. Autista, ktorý si zapisuje svoje bizarné automatické spojenia slov (napríklad: *produktívne bedákanie* alebo *tabakový skriňový rozbor vývinu bútl'avosti* alebo *neporuchový zvonár proti chaosu*) prosí ošetrovateľa, aby z jeho zápisníka čítal len „priemerné zápisky“, pretože sa bojí, že ostane nepochopený.

Aj keď ide o dokument, zdá sa mi, že Pavol Korec a kameraman Ján Meliš v tomto filme pracujú s obrazom dôslednejšie ako v štylizovanej *Čakárni*. Využívajú architektúru stupavského kaštieľa deformovanú mnohými prestavbami, aby vytvorili bizarný priestor labyrintu, v ktorom sú uväznení ich hrdinovia. Zachytávajú ich v typických situáciách a prostredníctvom významovotvorných kompozícií či presne zvolených detailov ich charakterizujú. V pamäti nám ostanú zábery na úzkostlivo upratanú právnikovu izbu, na jeho rituál so zalievaním kávy, na nápis na stene v spoločenskej miestnosti: *ŽIVOT JE KRÁSNY DAR AJ V STAROBE*, ktorý pôsobí

v depresívnom prostredí sarkasticky alebo na železničiara, ktorý cvičí na posteli s fľašami minerálky. Tvorcovia zachytávajú účinkujúcich zblízka, znovu a znovu sa vracajú k detailom tvári, v ktorých sa odrážajú ich životné príbehy. Za všetky sugestívne portréty môžeme pripomenúť tvár starenky s nafarbenými, havraními vlasmi a trblietavými náušnicami, ktorá pripomína usmiatu masku antického divadla.

Interpretovať pocitový svet svojich hrdinov sa Pavol Korec pokúša aj pomocou zvukov a hudby. Niektoré z postáv majú hudobný leitmotív, v ktorý komentuje ich predchádzajúce životy. U niektorých je to tanečná pieseň, u iných melódia z hracej skrinky, u ďalších jednoduché sólo pre tubu alebo klarinet. Hudba často vytvára pocit archaickej nostalgie. Atmosféru portrétov vytvárajú aj zvuky, ktoré majú asociatívny charakter. Šoférove jazdy na invalidnom vozíku komentuje rev automobilových pretekov, vojakove spomienky podfarbujú zvuky boja, poetický portrét milovníčky vtáčik pierok ozvláštňuje hrkútanie holubov atď.

Pavol Korec sa v *Exponátoch* pokúsil prelomiť tabu. Prináša na plátno ľudí, ktorých nechceme vidieť, pretože sa nehodia do nášho preestetizovaného sveta reklám, ľudí ktorí nie sú vonkajškovo krásni, ale v ktorých sa zrkadlia rôzne podoby ľudskosti. Ako priznáva titulkom na konci filmu predstavuje nám *príbehy ľudí, ktorí stratili všetko ostal im len život*.

PhDr. Mgr. art. Pavla Korca, ArtD si vážim za jeho vytrvalú snahu objavovať nové spôsoby filmového rozprávania, rozvíjať filmové médium ako nástroj premýšľania o našom svete i za jeho pedagogickú činnosť v Ateliéri filmovej a televíznej réžie. Obe predložené práce navrhujem prijať a po úspešnej obhajobe mu navrhujem udeliť titul *docent*.

Prof . Martin Šulík

Otázka do diskusie: Film *Čakáreň* stojí na rozhraní dokumentu a hraného filmu. Niektoré poviedky sú inscenované, iné vznikli záznamom autentickej skutočnosti. Prečo zvolil toto riešenie?

ⁱ In Jean Collet: *Jean-Luc Godard*, strana 63, vydal Orbis Praha v roku 1969